

Rotterdams OmgevingsEffectRapport (ROER) Deelstudie voorzieningen

Van
Gemeente Rotterdam

Datum
18 juni 2021

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
1.1	Aanleiding	4
1.2	Scope, ambities en doelen	4
1.3	Beoordelingskader	6
1.4	Leeswijzer	6
2	Staat van de leefomgeving	7
2.1	Inleiding	7
2.1.1	Inleiding	7
2.1.2	Werkwijze	8
2.2	Aanbod van voorzieningen	9
2.2.1	Huidige situatie aanbod voorzieningen	9
2.2.2	Autonome ontwikkeling aanbod van voorzieningen	13
2.3	Nabijheid en bereikbaarheid van voorzieningen	17
2.3.1	Huidige situatie nabijheid en bereikbaarheid van voorzieningen	17
2.3.2	Autonome ontwikkeling nabijheid en bereikbaarheid voorzieningen	20
2.4	Multifunctioneel gebruik van voorzieningen	21
2.4.1	Huidige situatie multifunctioneel gebruik van voorzieningen	21
2.4.2	Autonome ontwikkeling multifunctioneel gebruik van voorzieningen	21
2.5	Reflectie	23
3	Beoordeling hoofdkeuzes	24
3.1	Prettig leven in de delta	27
3.1.1	Toelichting op de hoofdkeuze	27
3.1.2	Aanbod van voorzieningen	27
3.1.3	Nabijheid en bereikbaarheid van voorzieningen	28
3.1.4	Multifunctioneel gebruik van voorzieningen	28
3.2	Verstedelijken & verbinden	28
3.2.1	Toelichting op de hoofdkeuze	28
3.2.2	Aanbod van voorzieningen	31
3.2.3	Nabijheid en bereikbaarheid van voorzieningen	32
3.2.4	Multifunctioneel gebruik van voorzieningen	33
3.3	Vitale wijken	34
3.3.1	Toelichting op de hoofdkeuze	34

3.3.2	Aanbod van voorzieningen	34
3.3.3	Nabijheid en bereikbaarheid van voorzieningen	35
3.3.4	Multifunctioneel gebruik van voorzieningen	36
3.4	Schouders onder de energie- en grondstoffentransitie	36
3.4.1	Toelichting op de hoofdkeuze	36
3.4.2	Aanbod van voorzieningen	37
3.4.3	Nabijheid en bereikbaarheid van voorzieningen	37
3.4.4	Multifunctioneel gebruik van voorzieningen	38
3.5	Verdienvermogen vernieuwen	38
3.5.1	Toelichting op de hoofdkeuze	38
3.5.2	Aanbod van voorzieningen	40
3.5.3	Nabijheid en bereikbaarheid van voorzieningen	40
3.5.4	Multifunctioneel gebruik van voorzieningen	40
4	Leemtes in kennis en aanzet monitoring	41
4.1	Leemten in kennis	41
4.2	Monitoring	41
5	Referenties	42
	Bijlage 1 Uitwerking autonome ontwikkeling, hoofdkeuzes en varianten	43

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Rotterdam werkt momenteel aan een omgevingsvisie voor het gehele grondgebied van de gemeente. Ter onderbouwing van deze omgevingsvisie wordt een omgevingseffectrapport opgesteld, het Rotterdamse OmgevingsEffectRapport (ROER).

De omgevingsvisie zet in op een goede groei van Rotterdam door middel van vijf hoofdkeuzes: *Prettig leven in de delta* (voorheen "Gezonde stad in de delta"), *Verstedelijken en verbinden* (voorheen "Stad op 2 oevers"), *Vitale wijken* (voorheen "Toekomstbestendige wijken"), *Schouders onder de energie- en grondstoffentransitie* (voorheen "Energie en -grondstoffentransitie") en *Verdienvermogen vernieuwen* (voorheen "Bestaande en nieuwe economie"). Voor elke hoofdkeuze worden samenhangende kernbeslissingen genomen. Daarnaast worden kernbeslissingen genomen voor gebieden met de relatief grootste uitdagingen en groei: de Binnenstad+ en de oostelijke verstedelijkingszone van Alexander tot Zuidplein, en is Zuid als een strategisch en nader uit te werken gebied benoemd. In het ROER worden voor de hoofdkeuze *verstedelijken en verbinden* twee varianten onderscheiden: de variant Laag 2040 en de variant Hoog 2040. Daarmee onderzoeken we de hoeken van het speelveld, de bandbreedte aan effecten als gevolg van de groei van de stad. Daarnaast worden ook de effecten ingeschat van de vier overige hoofdkeuzes en daarmee samenhangende kernbeslissingen. Een overzicht van de hoofdkeuzes en varianten is opgenomen in bijlage 1.

In deze deelstudie worden de voorzieningen onderzocht, conform de aanpak in de notitie Reikwijdte en detailniveau omgevingsvisie Rotterdam (juni 2020) en het Advies van de Commissie voor de milieueffectrapportage (oktober 2020). De ambities en doelen waaraan wordt getoetst zijn vastgelegd in het vigerend beleidskader, zowel landelijk, provinciaal als gemeentelijk.

1.2 Scope, ambities en doelen

Sport, cultuur, onderwijs, zorg en welzijn dragen bij aan de aantrekkelijkheid van de stad, zodat de sociale en economische kracht wordt versterkt, iedereen zich welkom weet en – samen met anderen – regie kan voeren over zijn of haar eigen leven. Kwetsbare mensen die dat nodig hebben, krijgen in de stad de ondersteuning die bij hen past.

De gemeente Rotterdam werkt aan deze maatschappelijke opgaven in samenwerking met vele andere partijen in de stad: sportverenigingen, scholen, culturele instellingen, welzijnsorganisaties en zorgverleners. Samen zorgen zij voor een breed aanbod aan voorzieningen: accommodaties (gebouwen en terreinen) die ruimte of onderdak bieden voor een breed scala aan activiteiten op het gebied van onderwijs, sport, recreatie, jeugd, kunst, cultuur, welzijn en zorg.

Deze deelstudie gaat over de voorzieningen in Rotterdam. Het gaat hierbij om de voorzieningen op stedelijke schaal en voorzieningen op wijk- en buurtniveau. Voorzieningen op stedelijke schaal zijn oa culturele instellingen, grotere winkelcentra, ziekenhuizen en instellingen voor hoger onderwijs.

Voorzieningen op buurt- en wijk niveau zijn oa winkels voor dagelijkse boodschappen, scholen en huisartsen.

Bij elk van deze voorzieningen wordt gekeken naar het aanbod, de nabijheid en de mate van meervoudig gebruik.

	Ambities en doelen	Bron
Algemeen	- stedelijke voorzieningen zijn verspreid over de stad en de gebieden; - verschillende maatschappelijke functies worden (bij voorkeur) samengebracht op één plek. - referentiewaarden voor maatschappelijk vastgoed (bij nieuwe ontwikkelingen)	Voorzieningenplan 2020 Referentiewaarden 2020
Detailhandel	Nieuwe ontwikkelingen zijn alleen mogelijk in de winkelconcentratie-gebieden zoals in de gebiedskoersen Detailhandel zijn vastgesteld	Detailhandel Rotterdam 2017
Onderwijs	Zorgplicht voor huisvesting primair, voortgezet en speciaal onderwijs	Wet Primair Onderwijs (WPO), de Wet Voortgezet Onderwijs (WVO), de wet op de Expertisecentra (WEC)
	- Een kwalitatief goed en gevarieerd aanbod aan scholen in de hele stad. - De beste basisschool is altijd in de buurt - Sterk en gevarieerd voortgezet onderwijs in de hele stad - Betere kwaliteit huisvesting onderwijs: bij nieuwbouw duurzamer en flexibeler bouwen, zodat groei, krimp en medegebruik makkelijker te realiseren is.	Onderwijsbeleid 2019-2022 'Gelijke kansen voor elk talent' Masterplan Onderwijs (2017) Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (2020)
Sport	- Voldoende, kwalitatief goede en betaalbare sportvoorzieningen voor breedte en topsport verspreid over de stad. - Hogere bezettingsgraad van bestaande sportvoorzieningen door intensiever gebruik en multifunctionele inzet.	Sportnota (2016) beleidsplan binnensportvoorzieningen ()
Cultuur	- de culturele sector behaalt een groter publieksbereik met een (betaalbaar) cultureel aanbod dat past bij het karakter van de stad; - culturele voorzieningen zijn voor Rotterdammers bereikbaar en toegankelijk en er is een toereikend aanbod in de gebieden;	Voorzieningenplan 2020
Zorg en welzijn	Referentiewaarden voor oa huisartsen, apotheken, vraagwijzer wijkteam, centrum voor jeugd en gezin, Huis van de wijk	Referentiewaarden 2020

1.3 Beoordelingskader

Voorzieningen	Mate van aanbod van voorzieningen
	Mate van nabijheid, bereikbaarheid
	Mate van meervoudig gebruik van voorzieningen

1.4 Leeswijzer

Het ROER bestaat uit een samenvatting, een hoofdrapport en 14 deelstudies.

Het rapport dat voor u ligt is de deelstudie Voorzieningen. Hierin vindt u achtereenvolgens:

- Hoofdstuk 2: een beschrijving van de staat van de leefomgeving van Rotterdam voor wat betreft Voorzieningen, uitgesplitst in drie parameters. Onderscheid wordt gemaakt in de situatie van dit moment en de situatie die in 2040 verwacht kan worden zonder omgevingsvisie.
- Hoofdstuk 3: een beoordeling van voorzieningen als gevolg van elk van de vijf hoofdkeuzes in de omgevingsvisie voor het planjaar 2040.
- Hoofdstuk 4: een beschrijving van de leemtes in kennis en een aanzet tot een monitoring- en evaluatieprogramma.

2 Staat van de leefomgeving

2.1 Inleiding

2.1.1 Inleiding

De Staat van de Leefomgeving geeft inzicht in de kwaliteit van Rotterdamse leefomgeving zonder de aanpassingen die voortkomen uit de omgevingsvisie. Onderscheid wordt gemaakt in de huidige situatie en de situatie in 2040. Voor de situatie in 2040 wordt rekening gehouden met een aantal autonome ontwikkelingen.

Ruimtelijk gezien worden in de autonome ontwikkeling tot 2040 veel verspreid liggende woningbouwprojecten meegenomen, zowel in de stad Rotterdam als in de regio. In de stad gaat het daarbij onder meer om bouwprojecten als Hart van Zuid, Stadionpark, Parkstad, Zalmhaven, Maritiem District, Rotterdam Central District, Nieuw Kralingen en Park Zestienhoven. Relatief veel bouwprojecten liggen in de binnenstad. Tot 2040 zullen er naar verwachting 34.000 woningen worden bijgebouwd. Daarnaast wordt uitgegaan van een gemiddelde groei van de economie in stad en haven, met een voortgaande, bovengemiddelde groei van de (zakelijke) dienstverlening in vooral de Binnenstad. Dat levert naar verwachting 45.000 nieuwe arbeidsplaatsen op. Het Nationaal Programma Rotterdam Zuid richt zich op het wegwerken van achterstanden in een integrale aanpak op het gebied van school, werk en wonen op Zuid. In totaal zullen 45.000 woningen worden opgeknapt, waarvan 10.000 door sloop en vervangende nieuwbouw (9.000). Nog eens 25.000 woningen worden buiten NPRZ opgeknapt, via sectorale wijkaanpak. Er wordt een begin gemaakt met de energietransitie in vijf proefwijken, woningen worden geïsoleerd, van het gas gehaald en aangesloten op het warmtenet. In de haven wordt de energie infrastructuur verbeterd (verzwaring van het elektriciteitsnet), de efficiency verbeterd, meer uitwisseling van reststromen en uitbreiding van het stedelijk warmtenet met restwarmte uit de haven (warmte uit afvalverbranding). Er wordt gewerkt aan verschoning van het wagenpark en stimulering van elektrisch rijden, en uitbreiding van P&R voorzieningen aan de randen van de stad. De stad wordt groener, onder meer door het nieuwe oeverpark Nassauhaven, 20 ha extra groen erbij en drie ecologische verbindingen in Stadionpark, de Binnenstad en langs de noordrand van de stad.

Een compleet overzicht van de autonome ontwikkeling is opgenomen in bijlage 1.

2.1.2 Werkwijze

Het eindoordeel over de Staat van de Leefomgeving (huidige situatie en autonome ontwikkeling) en de Omgevingsvisie wordt per indicator uitgedrukt met de emoticons¹, zoals opgenomen in onderstaande tabel. Per emoticon is de betekenis beschreven.

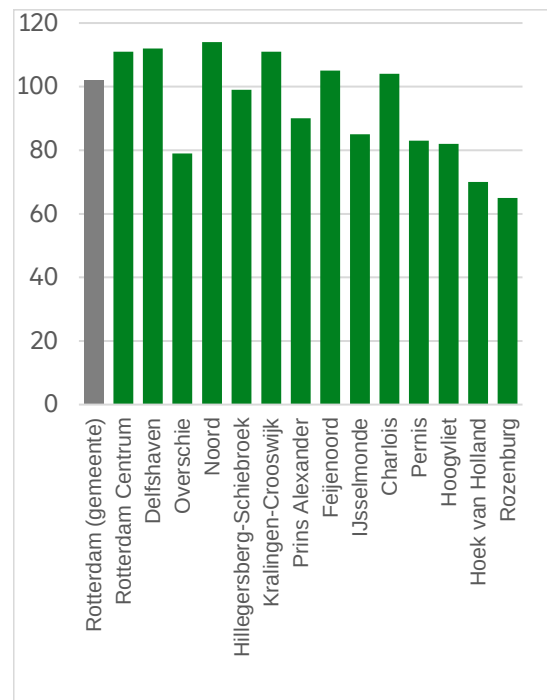
	De staat is overal goed, er zijn geen knelpunten (ambities worden overal gehaald)
	De staat is overwegend goed, lokaal zijn er wat knelpunten (ambities worden grotendeels gehaald)
	De staat is redelijk, verspreid zijn er knelpunten (ambities worden vaak wel, soms niet gehaald)
	De staat is matig, er zijn redelijk wat knelpunten (ambities worden soms gehaald)
	De staat is overal slecht, er zijn overal knelpunten (ambities worden nergens gehaald)

¹ Hiervoor is gekozen om niet de indruk te wekken, dat een gedetailleerde, kwantitatieve beoordeling van effecten heeft plaatsgevonden.

2.2 Aanbod van voorzieningen

2.2.1 Huidige situatie aanbod voorzieningen

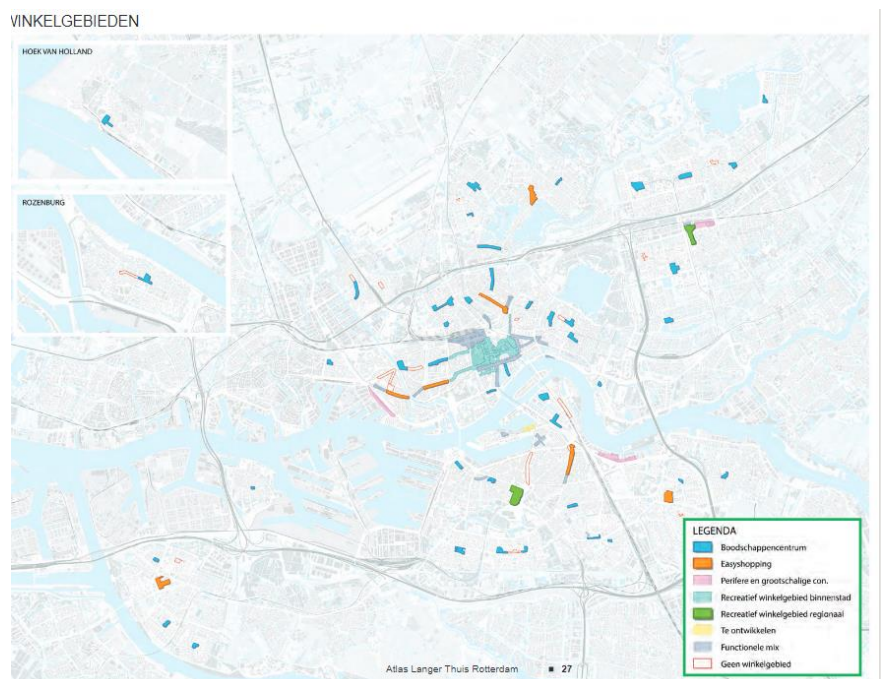
Rotterdam kent een groot voorzieningenaanbod. De aanwezigheid van voorzieningen verschilt wel per gebied (grafiek 1). Zo is er een hoog voorzieningenniveau in gebieden zoals het centrum, Delfshaven en Feijenoord. Aan de randen van de stad en in de kleine kernen is het voorzieningenniveau lager. (wijkprofiel, 2020). Het voorzieningenniveau in het centrum is heel hoog, dat komt vooral door de vele stedelijke voorzieningen zoals musea en theaters er zijn relatief weinig 'dagelijkse' voorzieningen zoals basisscholen en huisartsen.

Grafiek 1: Score voorzieningen: Gebieden met veel voorzieningen binnen bereik hebben een hoger voorzieningenniveau (OBI, wijkprofiel 2020)

Winkelgebieden

Rotterdam kent vele winkelgebieden. Er zijn drie grotere winkelcentra: de binnenstad, Alexanderium en Zuidplein. Dit zijn ook wel de recreatieve winkelgebieden, waar circa 85 tot 90% van het aanbod bepaald wordt door niet-dagelijks assortiment, zoals kleding, interieur en horeca. Op kaart 1 zijn in het blauw zijn de boodschappencentra aangegeven. Deze liggen verspreid over de stad en ook in de kleine kernen is er aanbod voor dagelijkse boodschappen.

Kaart 1 Winkelgebieden Rotterdam (bron Langer Thuis)

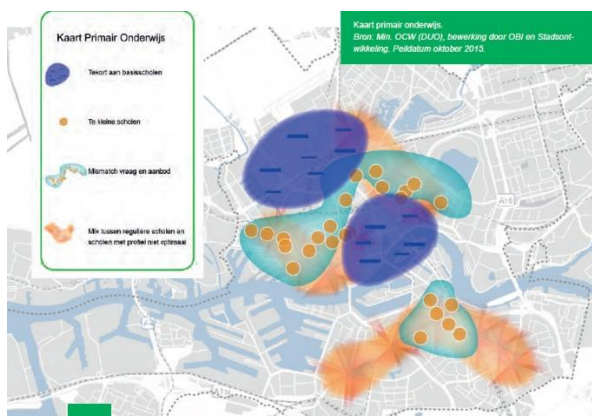
Onderwijsvoorzieningen

In Rotterdam zijn 174 basisscholen, 74 middelbare scholen, 7 instellingen voor middelbaar beroepsonderwijs (bekostigt door het Rijk) en 5 instellingen voor hoger onderwijs.

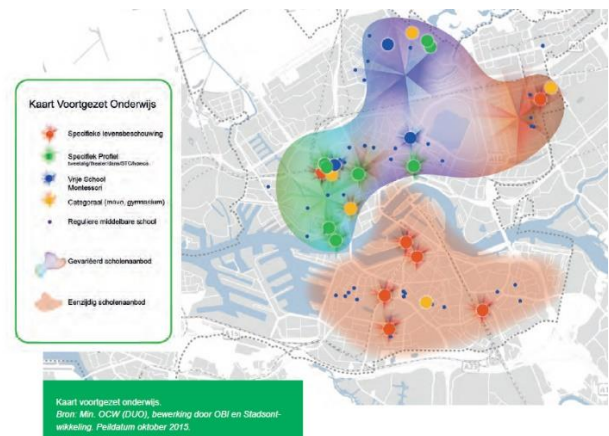
Basisonderwijs: op kaart 2 is te zien waar in de stad een opgave ligt voor de basisscholen. Zo zijn er veel te kleine basisscholen (onder de opheffingsnorm van 182 leerlingen) in de oude stadswijken. In de blauwe vlekken zoals het centrum is een te kort aan basisscholen. In de oranje vlekken is de mix tussen scholen met een profiel (bijvb levensovertuiging) en reguliere scholen niet optimaal.

Voortgezet onderwijs: er zijn concentraties van middelbare scholen in bepaalde delen van de stad (kaart 3). Vooral op Noord zijn veel middelbare scholen. Bovendien is het aanbod daar gevarieerder dan op Zuid. Zo'n 35% van alle leerlingen in het voortgezet onderwijs die op Zuid wonen, volgt elders onderwijs. Een groot deel van deze leerlingen gaat naar een school op de noordoever, maar er zijn ook leerlingen die uitwijken naar de buurgemeenten. (Masterplan onderwijs). Op Zuid lijkt dus sprake van een mismatch.

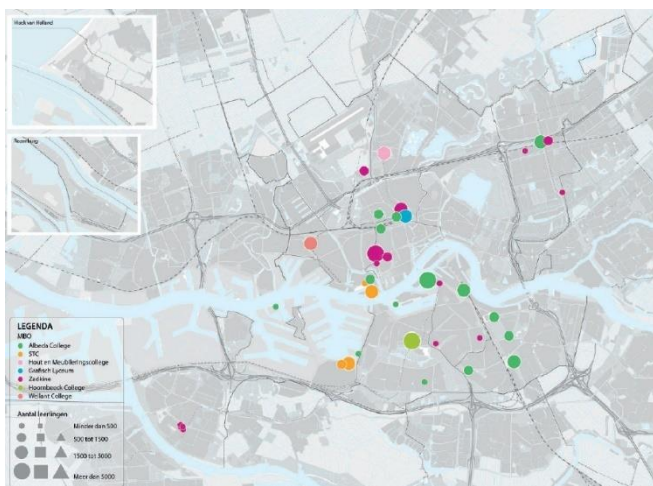
Rotterdam kent een uitgebreid aanbod aan opleidingen in het middelbaar beroepsonderwijs. Een aantal instellingen heeft een specifiek profiel zoals het Scheepvaartscollege. De opleidingslocaties liggen verspreid door de stad. Het Hoger Onderwijs is nu vooral aanwezig op Noord. Met zowel HBO instellingen als een universiteit inclusief medisch centrum is er een ruim aanbod aan hoger onderwijs in Rotterdam.

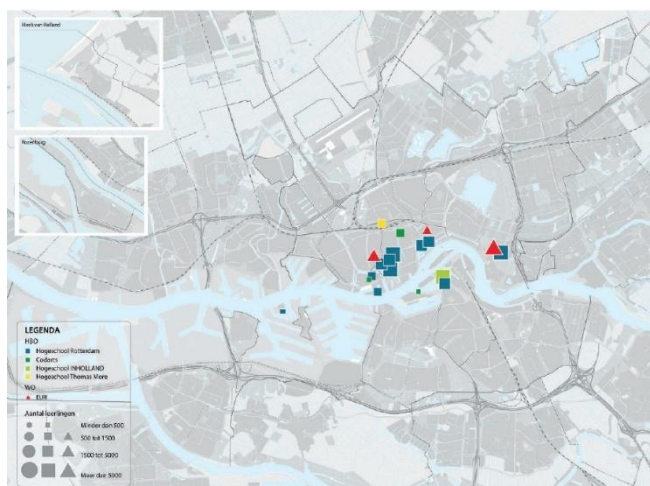
Kaart 2 basisonderwijs (bron masterplan onderwijs 2017)

Kaart 3 voortgezet onderwijs (masterplan onderwijs 2017)

Kaart 4 MBO (voorzieningenplan 2020)

Kaart 5 Hoger onderwijs (voorzieningenplan 2020)

Sportvoorzieningen

In 2020 zijn in Rotterdam de voorzieningen om te sporten en bewegen volop en breed beschikbaar. Er zijn zo'n 80 veldsportcomplexen, ruim 300 gymzalen, 25 sporthallen en 15 zwembaden. De Rotterdamse sporter maakt grofweg voor 1/3 gebruik van het gemeentelijk aanbod van binnen- en buitensportvoorzieningen en zwembaden, voor 1/3 deel van de openbare ruimte en voor 1/4 deel van commerciële sportvoorzieningen. Rotterdammers zijn meer tevreden over de voorzieningen. De klanttevredenheid over de sportvoorzieningen steeg tussen 2015 en 2018 van 6,9 naar 7,59. (sportnota 2021+)

Het huidige aanbod aan buitensportvoorzieningen (velden en banen) is voor de sportterreinen krap in evenwicht, waarbij er tussen type veldsporten, locaties en gebieden wel verschillen zijn (voorzieningenplan 2020). De buitensportvoorzieningen (verenigingen) zijn op dit moment niet overal in de stad even aantrekkelijk. Om het succes van de buitensport in Rotterdam te behouden en verder te vergroten, is het noodzakelijk dat alle betrokkenen - vanuit hun eigen rol - bijdragen aan goed bespeelbare velden, aantrekkelijke clubgebouwen en verenigingen die toekomstbestendig zijn. (Actieprogramma verenigingen 2019).

De bezetting van de sporthallen is in het zaalsportseizoen hoog. Veel sporthallen zijn verouderd en duurzaamheidseisen maken investeringen extra noodzakelijk. De gymzalen en sportzalen (beide kleiner dan een sporthal) hebben een lage naschoolse bezetting.

De behoefte aan zwembaden wordt vooral bepaald door het 'leszwemmen', tot 2030 is er een licht tekort aan zwemwater op Rotterdam-Noord.

Zorg en welzijn

De eerstelijnszorg (bijvoorbeeld huisartsen en tandartsen) is over het algemeen goed verspreid over de verschillende gebieden in de stad. Wel staat de huisartsencapaciteit in Rotterdam onder druk. Het merendeel van de huisartsenpraktijken in Rotterdam heeft een patiëntenstop. Uitbreiding van praktijkruimte is simpelweg niet haalbaar door tekort aan betaalbare praktijkruimte. Dit geldt ook voor andere eerstelijnszorgverleners.

Verder zijn er in de Rotterdamse regio negen ziekenhuizen. Het verzorgingsgebied van deze ziekenhuizen is de voormalige Stadsregio Rotterdam inclusief de Zuid Hollandse Eilanden (+/- 1,3 miljoen mensen). Het werkgebied van het Erasmus MC strekt zich, door de specialisatie op complexe zorg en trauma's verder uit.

Met welzijnsactiviteiten worden activiteiten bedoeld als: vraagwijzer, taalcursussen, hulpverlening op het gebied van werk, schulden en huiselijk geweld. Welzijnsactiviteiten vinden plaats in diverse soorten vastgoed, zoals Huizen van de Wijk, huiskamers van de wijk, scholen, multifunctionele centra en verzorgingscentra. Hierbij is een centrale rol weggelegd voor de Huizen van de Wijk. In Rotterdam zijn 48 Huizen van de wijk.

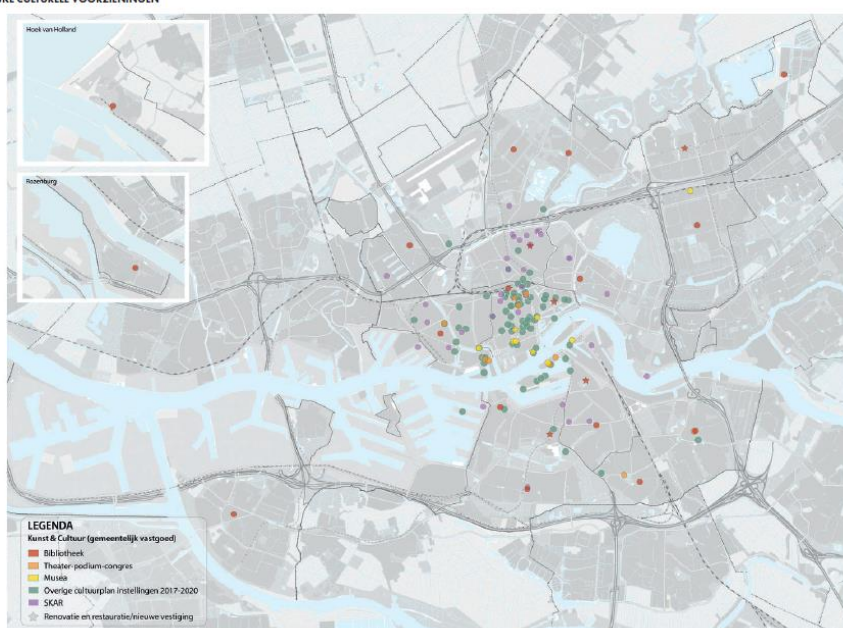
Culturele voorzieningen

Rotterdam kent veel culturele voorzieningen. Deze sector is zeer divers. Het gaat hierbij om podia, musea en theaters, oefenruimten, ateliers, presentatieruimten, gezelschappen, festivals, bibliotheken, kunst- en cultuureducatie en veel meer, die een lokale, stedelijke of boven stedelijke functie vervullen.

De groeiende (internationale) populariteit van Rotterdam heeft geleid tot een toename in het aantal bezoekers (groei van 15% in 2018). Van alle bezoekers aan de structureel gesubsidieerde instellingen komt 47% van buiten Rotterdam. Tot de lockdown stegen de bezoekersaantallen voor onder andere de musea.

Voor veel van de culturele instellingen geldt dat zij gevestigd zijn in het centrum van de stad. Hoewel dit bijdraagt aan een aantrekkelijke binnenstad, is de verdeling tussen centrum en de rest van de stad onevenwichtig (kaart 6).

STEDELIJKE CULTURELE VOORZIENINGEN

Kaart 6 stedelijke culturele voorzieningen (voorzieningenplan 2020)

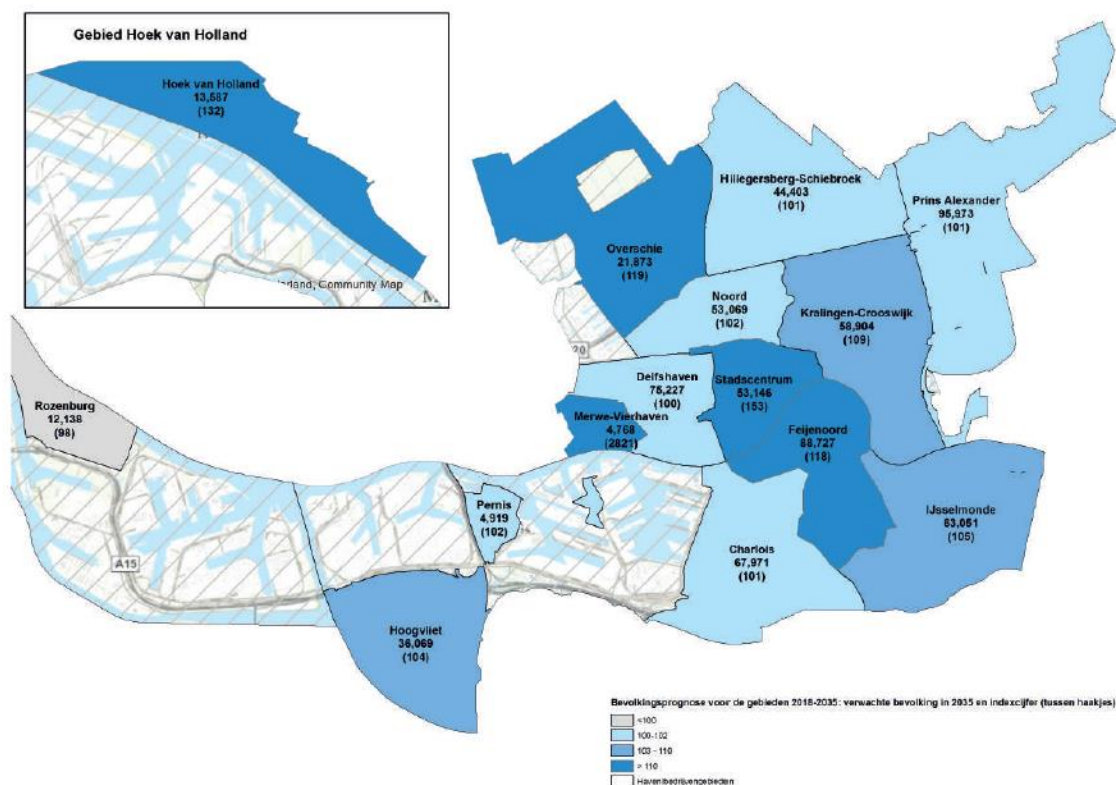
Indicator	Parameter	Score	Toelichting
Voorzieningen	Mate van aanbod van voorzieningen		Rotterdam heeft een breed aanbod van diverse voorzieningen op zowel stedelijk als lokaal niveau. Dit gaat over winkels, onderwijs, sport, zorg en cultuur. Aandachtspunt hierbij is dat het aantal voorzieningen in de kleine kernen kleiner is, in het centrum vooral stedelijke voorzieningen zijn en dat het aanbod op Zuid minder variatie kent dan op Noord.

2.2.2 Autonome ontwikkeling aanbod van voorzieningen

Naar verwachting zullen er in 2035 naar verwachting circa 694.000 Rotterdammers zijn. Dat zijn dus ongeveer 55.000 Rotterdammers méér dan in 2018. Het aantal huishoudens zal toenemen van 318.000 nu naar 351.000 in 2035. Binnen Rotterdam is de voorspelde bevolkingsgroei niet gelijk verdeeld over de verschillende gebieden. In gebieden waar het meeste wordt gebouwd, is de groei het grootst. (Kaart 7)

Er zijn gebieden in de stad waar de bevolking fors groeit en waar de druk op voorzieningen zal toenemen, dit kan leiden tot intensiever gebruik van de bestaande voorzieningen en/of de noodzaak tot het extra toevoegen van maatschappelijke voorzieningen. Dit speelt bijvoorbeeld in het Centrum, Feijenoord, Hoek van Holland en Overschie en ook bij een gebiedsontwikkeling als M4H.

Daarnaast zijn er gebieden waar de groei beperkt is of waar geen sprake is van bevolkingsgroei maar waar de bevolkingssamenstelling wel verandert door bijvoorbeeld vergrijzing. Dit kan leiden tot een andere behoefte aan voorzieningen dan het huidige aanbod biedt. Dit speelt bijvoorbeeld in Charlois, Delfshaven en Prins Alexander.

Kaart 7 demografische groei 2035 (bron voorzieningenplan 2020)

Winkelgebieden

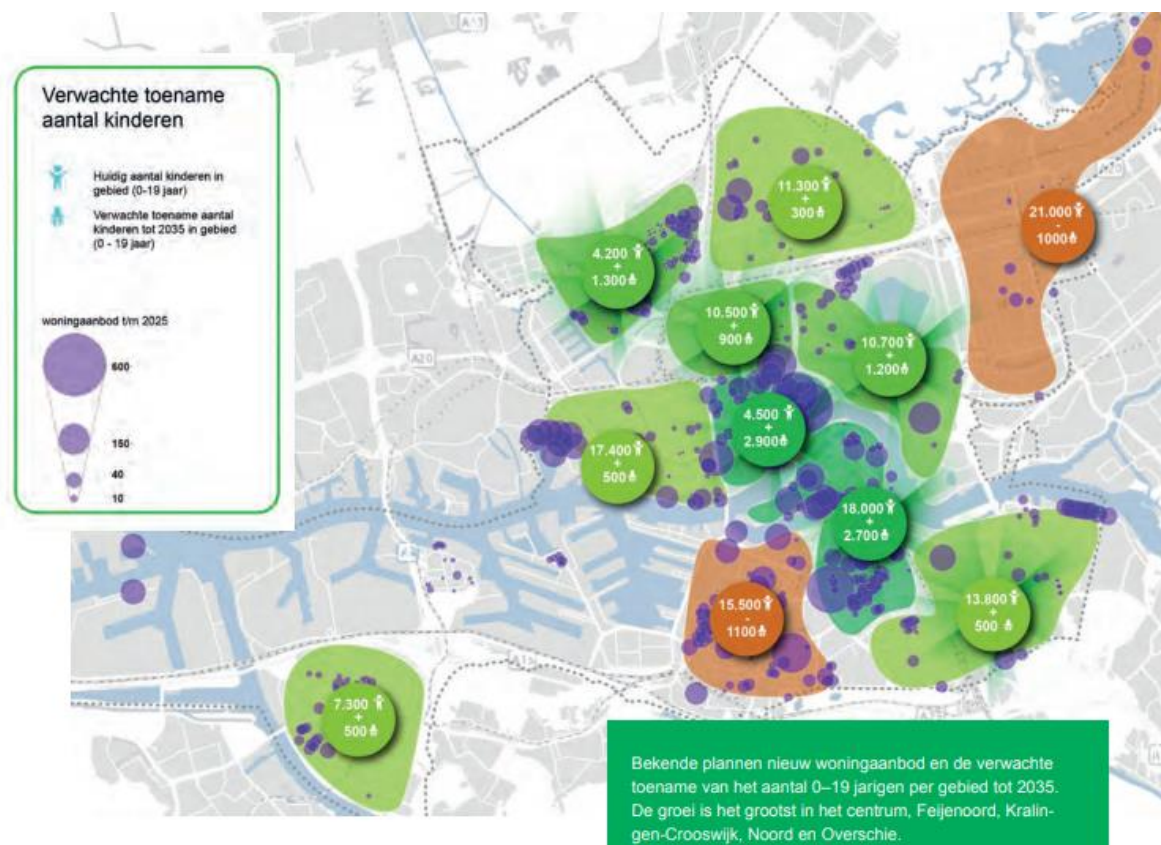
In de toekomst neemt het aantal winkels in Rotterdam af. Dit komt onder andere doordat mensen steeds vaker en meer online kopen. Ook schaalvergroting speelt een rol. In de afgelopen jaren was al zichtbaar dat het oppervlak van winkels groeide, maar dat het aantal winkels juist is gedaald. (Detailhandelnota 2017). Deze trend zal zich verder doorzetten. De coronapandemie vergroot de kansen voor winkelen via internet en bedreigt de fysieke detailhandel.

De ontwikkelingen in de detailhandel betekenen dat er op termijn minder winkeloppervlak nodig is in Rotterdam. Winkelgebieden zonder supermarkten (solitaire locaties en winkelstrips met speciaalzaken) zijn op lange termijn niet toekomstbestendig. Met het detailhandelsbeleid zet Rotterdam in op toekomstbestendige en geconcentreerde winkelgebieden. Er zijn echter ook gebieden waar die toekomst onzeker is. Daar waar winkelgebieden onvoldoende toekomstpotentie hebben of waar het winkelbestand teveel is verspreid, zal op termijn de detailhandelsfunctie verloren gaan door transformatie en functieverandering.

Onderwijsvoorzieningen

Het aantal Rotterdamse kinderen van 0 tot 19 jaar neemt toe met bijna 13.000 in 2035 (kaart 8). Deze kinderen zullen in grote meerderheid in Rotterdam naar school gaan. Gebieden met een grote toename van 0-19-jarigen zijn de binnenstad, Feijenoord, Kralingen-Crooswijk, het Oude Noorden en Park 16Hoven.

Waar nu al knelpunten zitten op het gebied van aantal scholen of aantrekkelijkheid van de scholen, zal dat op veel plekken door de demografische trends toenemen.

Kaart 8 demografische ontwikkeling jeugd Rotterdam (masterplan onderwijs)

De groei van het middelbare scholieren is beperkt tot 2035 (+1000). Deze groei zou met de huidige capaciteit aan schoolgebouwen opgevangen kunnen worden. Er is nog altijd sprake van een overcapaciteit in m² huisvesting. Het voortgezet onderwijs op Zuid werkt in convenant (tot 2028) om het onderwijsaanbod te verbeteren.

Voor het Middelbaar beroepsonderwijs wordt een krimp verwacht van het aantal studenten. Dit komt door regionale demografische krimp en vaker de keuze voor een hogere opleiding. Ook zal er steeds meer in de praktijk (op locatie) worden opgeleid. Deze ontwikkelingen zorgen ervoor dat er minder huisvesting nodig zal zijn voor het MBO.

Het aantal studenten in het hoger onderwijs groeit nog met zo'n 4,5-5% tot 2025-2026. De groei komt vooral van het wo. Na 2025-2026 wordt een daling verwacht van het aantal studenten als gevolg van (regionale) demografische krimp. Onderwijsinstellingen oriënteren zich meer op locaties waar ze kunnen opleiden in de praktijk/nieuwe leeromgevingen. Voor nieuwe locaties wordt vooral gekeken naar Zuid.

Sportvoorzieningen

Door de groei van het aantal Rotterdammers, de stijgende sportdeelname en frequentie waarmee gesport wordt, betekenen dat per sporter steeds minder ruimte beschikbaar is. (Sportnota 21+). Voor alsnog zijn er geen grote uitbreidingen van de sportvoorzieningen gepland (muv Huis op Zuid). Nieuwe accommodaties worden pas gebouwd als bestaande accommodaties optimaal zijn benut. Door over te stappen naar kunstgras kan de speelcapaciteit per veld flink worden verhoogd; trainings- en wedstrijdactiviteiten kunnen op hetzelfde terrein plaatsvinden. Bij vervanging of ontwikkeling van nieuwe accommodaties wordt zoveel mogelijk 'slim' met de ruimte omgegaan, bijvoorbeeld het combineren van functies en/of zaaldelen.

Vanwege de groei van de stad wordt een tekort verwacht van twee sporthallen tot 2035, waarvan er één wordt gebouwd, Huis op Zuid (Voorzieningenplan 2020). Verder is er een licht tekort aan zwembad op Rotterdam Noord.

Het Sociaal Cultureel Planbureau voorspelt dat het aandeel van de bevolking dat lid is van een sportvereniging zal dalen van de huidige 33% naar 19% in 2030. Al in 2014 sportte ongeveer twee derde van de sporters alleen of ongeorganiseerd, de verwachting is dat deze groep toeneemt. De druk op de openbare ruimte als sportplek zal daardoor toenemen.

Zorg en welzijn

Door stijgende vastgoedprijzen, grotere zorgvraag door vergrijzing en verandering in sociaal domein zal het te kort aan eerstelijnszorg waaronder huisartsen toenemen. Ziekenhuizen worden groter maar dat leidt niet direct tot meer bedden. Meer focus op specialisaties per ziekenhuis en regio overstijgende samenwerkingen moeten leiden tot betere zorg. De eerstelijns zorg neemt een deel van de zorgtaken vanuit de ziekenhuizen over.

Vooraf in wijken waar het aantal ouderen toe gaat nemen, ontstaat er behoefte aan meer ontmoetingsruimte, in de vorm van 'huiskamers'. Meer over welzijn is te vinden in de deelstudie welzijn.

Culturele voorzieningen

De behoefte van Rotterdammers aan culturele voorzieningen en programmering verandert door demografische trends. Niet alleen neemt het aantal Rotterdammers toe, ook het aantal bezoekers van buiten de stad neemt toe. Waardoor de vraag naar culturele voorzieningen ook toeneemt. De vraag naar culturele voorzieningen wordt ook mede bepaald door het aanbod.

Er wordt geïnvesteerd in het cultureel aanbod op Zuid, onder andere bij het Zuidplein wordt het Kunstenpand ontwikkeld (oa theater en bibliotheek) en een aantal instellingen heeft het initiatief genomen voor de ontwikkeling van een Cultuurcampus (hogere onderwijs, onderzoek en cultuur). Ook wordt er ingezet op vernieuwing van het bestaand vastgoed van verschillende instellingen zoals het Wereldmuseum, Museum Boijmans van Beuningen en de Centrale Bibliotheek.

Door de coronapandemie bestaat de angst dat het cultuuraanbod verschaalt omdat podia en theaters leeg komen te staan nu bezoekersaantallen dalen en optredens niet kostendekkend te organiseren zijn.

Indicator	Parameter	Score	Toelichting
Voorzieningen	Mate van beschikbaarheid en aanbod van voorzieningen		Door de bevolkingsgroei kan er in bepaalde delen van de stad een te kort ontstaan aan voorzieningen. Het gaat hierbij om basisscholen en eerstelijnszorg. Ook door een andere bevolkingssamenstelling verandert de vraag naar bepaalde voorzieningen. Wel wordt met huidige beleid flink geïnvesteerd in de voorzieningen op Zuid.

2.3 Nabijheid en bereikbaarheid van voorzieningen

2.3.1 Huidige situatie nabijheid en bereikbaarheid van voorzieningen

Rotterdam kent een fijnmazig netwerk aan voorzieningen, waardoor er in de meeste wijken de voorzieningen korte afstand liggen van woningen. Binnen de Rotterdamse gebieden zijn wel grote verschillen te zien. Zo is de afstand tot vele voorzieningen binnen de kleine kernen een stuk groter dan in het centrum en de oudere stadswijken. Zie tabel 1

Onderwerp	Nederland	Rotterdam	Rotterdam Centrum	Delfshaven	Overschie	Noord	Hillegersberg-Schiebroek	Kralingen-Crooswijk	Feijenoord	IJsselmonde	Pernis	Prins Alexander	Charlois	Hoogvliet	Hoek van Holland	M4H	Rozenburg
huisartsenpraktijk	1	0,6	0,5	0,3	1,1	0,4	0,6	0,5	0,5	0,6	0,5	0,9	0,6	0,6	0,9	0,8	1,2
grote supermarkt	0,9	0,5	0,3	0,4	0,9	0,4	0,6	0,4	0,4	0,7	0,5	0,7	0,5	0,7	0,8	0,6	0,5
basisschool	0,7	0,5	0,5	0,3	0,8	0,4	0,5	0,5	0,4	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5	0,7	1	0,7
middelbare school	2,4	1,1	0,8	0,6	2,6	0,6	0,9	0,8	0,9	1,3	5,9	1,5	0,9	1,2	4	1,3	1,2
treinstation	5,1	3,4	0,9	2,2	3,5	1,3	2,3	1,8	1,9	2,3	7	2,6	4	9	11	16,8	15,

Tabel 1: afstand tot voorzieningen in km; met in groen dichterbij dan Rotterdams gemiddelde (CBS, 2019)

* in Hoek van Holland is in 2020 wel de metrolijn ter vervanging van de trein in gebruik genomen.

Dagelijkse voorzieningen

In de binnenstad en in de stadswijken zijn winkels vaak op loopafstand. In de gebieden aan de randen van de stad worden de boodschappencentra steeds meer geconcentreerd op centrale punten in de wijk, waardoor de afstanden langer worden (kaart 1). In alle woongebieden is er gemiddeld binnen een kilometer afstand een grote supermarkt.

Onderwijs

In alle Rotterdamse woongebieden is er gemiddeld een basisschool binnen een straal van een km (tabel 1). Toch gaan veel leerlingen uit de stadswijken naar basisscholen in omliggende wijken. Voor het voorgezet onderwijs geldt dat 35% van de leerlingen op Zuid elders onderwijs volgen. (masterplan onderwijs).

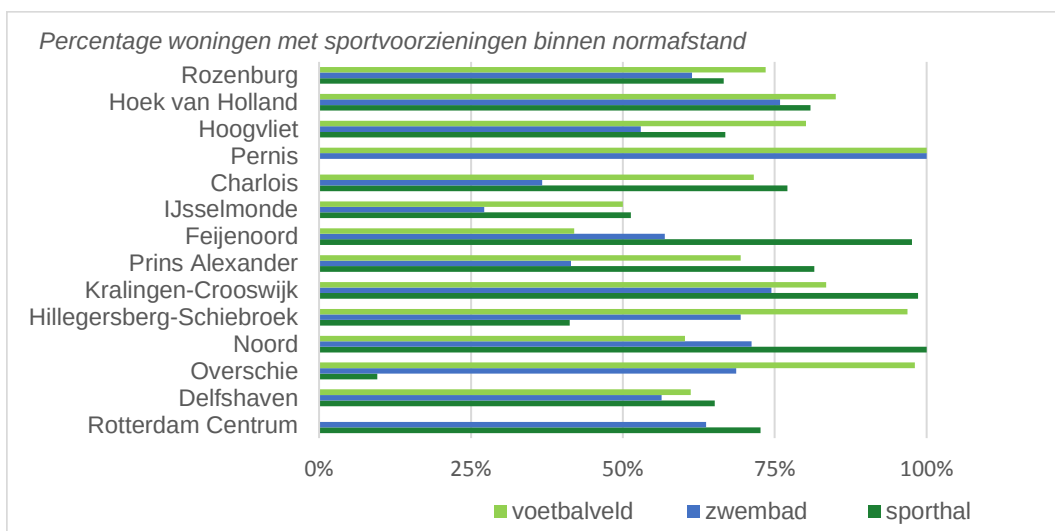
Sportvoorzieningen

De buitensportcomplexen liggen min of meer in een cirkel tussen de oude stadswijken en de naoorlogse uitbreidingswijken (zie onderstaande illustratie) en dus bijzonder centraal in de stad. Dit zorgt ervoor dat de sportcomplexen goed bereikbaar en nabij zijn. Door een herstructureringsopgave is het aantal sportvelden van 280 in de jaren '90 teruggebracht naar 240 in 2016.

Sportcirkel Rotterdam (sportnota 21+)

Op grafiek 2 is te zien welk percentage woningen binnen de normaafstand sportvoorzieningen hebben zoals een voetbalveld, sporthal en zwembad. De normaafstand is de gemiddelde afstand tot zo'n voorziening in Rotterdam (wijkprofiel 2020). Bewoners in de gebieden centrum, Delfshaven en IJsselmonde moeten verder reizen dan de gemiddelde Rotterdammer naar de sportvoorzieningen. De meeste woningen in de gebieden Noord, Hillegersberg-Schiebroek, Kralingen-Crooswijk en Hoek van Holland hebben de sportvoorzieningen juist binnen de normaafstand, dus dichterbij.

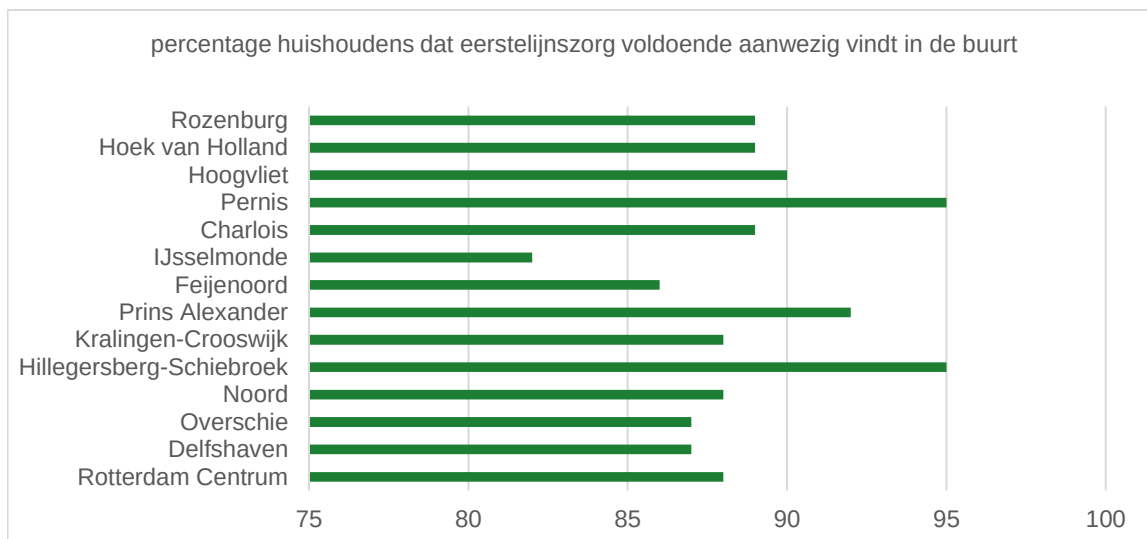

Zorg
en

Grafiek 2: percentage woningen met sportvoorzieningen binnen normaafstand (wijkprofiel 2020)

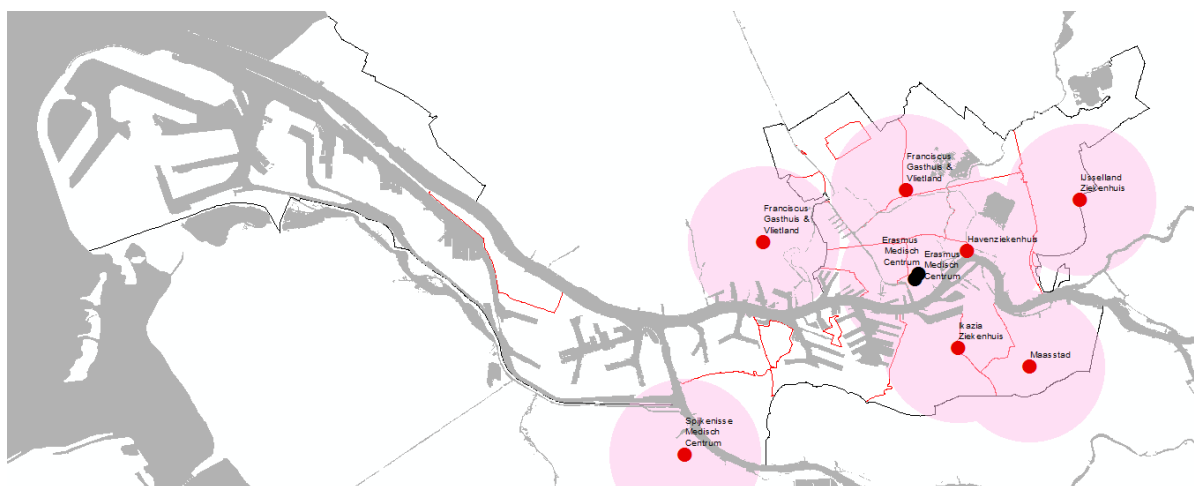
welzijn

De eerstelijnszorg (zoals huisartsen) is over het algemeen goed verspreid over de verschillende gebieden van de stad. Ook uit tabel 1 blijkt dat de gemiddelde afstand tot een huisartsenpraktijk slechts 600 meter is. In grafiek 3 is te zien dat de meeste huishoudens tevreden is over het aanbod eerstelijnszorg in de buurt.

Grafiek 3: tevredenheid aanwezigheid eerstelijnszorg in de buurt (wijkprofiel, 2020)

De meeste Rotterdammers wonen binnen 3km (hemelsbreed) van een ziekenhuis (kaart 9). Dit geldt echter niet voor de bewoners van Hoek van Holland, Pernis en Rozenburg. Het Erasmus Medisch Centrum is een academisch ziekenhuis en daarmee zeer gespecialiseerd. Veel bewoners van het centrum zijn daarom voor minder complexe behandelingen aangewezen op de andere ziekenhuizen in de stad.

Kaart 9: ziekenhuizen Rotterdam, roze is gebied van 3km rondom ziekenhuis. (op de kaart staat nog het Havenziekenhuis, deze is gesloten, wel zit er nog een polikliniek)

Cultuur

De meeste culturele instellingen liggen in de binnenstad (kaart 6). Dit zorgt ervoor dat deze goed bereikbaar zijn met ov maar voor niet evenwichtig zijn verdeeld over de stad. Met name Rotterdammers vanaf Zuid en de kleine kernen moeten ver reizen naar de culturele voorzieningen.

Indicator	Parameter	Score	Toelichting
Voorzieningen	Mate van nabijheid en bereikbaarheid van voorzieningen	 	Rotterdam kent veel voorzieningen in de wijk. Verbetering zit in de juiste voorziening (bijvoorbeeld type school) op de juiste plek. De culturele voorzieningen zijn vooral op Noord geconcentreerd. De spreiding van de voorzieningen is dus niet in balans.

2.3.2 Autonome ontwikkeling nabijheid en bereikbaarheid voorzieningen

De verdichtingsopgave van de autonome ontwikkeling zit vooral in de binnenstad. Hier is de nabijheid en bereikbaarheid van voorzieningen al goed, als is de kwantiteit (zie ook parameter beschikbaarheid en aanbod van voorzieningen). Met programma's als NPRZ wordt een impuls gegeven aan de voorzieningen op de Zuid.

Door trends als schaalvergrotingen en meer internetaankopen, zullen kleinere en/of slechtlopende winkelgebieden verloren gaan. De nabijheid van winkels voor dagelijkse boodschappen zal hierdoor verslechteren.

Met het masterplan onderwijs wordt ingezet op het verbeteren van het aanbod en diversiteit van scholen. Zo zijn er al afspraken voor het voortgezet onderwijs op Zuid. Voor meer leerlingen zal hierdoor een geschikte school in de buurt zijn.

Op het gebied van sport, zijn geen grote ontwikkelingen die van invloed zijn op de nabijheid van de sportvoorzieningen.

De zorg en welzijn voorzieningen staan onder druk door de toenemende vraag en stijgende vastgoedprijzen. Dit kan leiden tot een (groter) tekort juist op de plekken waar de grootste woningopgave ligt.

Het cultuuraanbod op Zuid wordt uitgebreid, oa met het Kunstenpand bij het Zuidplein.

Indicator	Parameter	Score	Toelichting
Voorzieningen	Mate van nabijheid en bereikbaarheid van voorzieningen		De woningopgave wordt vooral door verdichting gerealiseerd, dus dicht bij de al bestaande voorzieningen. Hierdoor blijft de nabijheid van de voorzieningen gewaarborgd. Ook de investeringen op Zuid zullen een positief effect op de nabijheid van voorzieningen zoals goed onderwijs. Echter de verdichting kan ook zorgen voor stijgende vastgoedprijzen waardoor zorgvoorzieningen onder druk komen te staan. Per saldo wordt de

			autonome situatie daarom hetzelfde als de huidige situatie beoordeeld.
--	--	--	--

2.4 Multifunctioneel gebruik van voorzieningen

Multifunctioneel gebruik van voorzieningen gaat over of voorzieningen ook geschikt zijn voor andere gebruikers.

2.4.1 Huidige situatie multifunctioneel gebruik van voorzieningen

In het verleden werden maatschappelijke voorzieningen ontwikkeld en beheerd vanuit de (gemeentelijke) beleidsafdelingen, zoals onderwijs en sport. Dit zorgt voor veel 'sectoraal' ontwikkelde voorzieningen vaak voor slechts één specifiek beleidsdoel, bijvoorbeeld onderwijs. Daarnaast ontwikkelden woningcorporaties veel voorzieningen (zowel maatschappelijke als commerciële), al dan niet in combinatie met woningen.

Voor woningcorporaties geldt dat zij door de herziene woningwet (2015) zich moeten concentreren op hun kerntaken. Woningcorporaties kunnen door deze wet bijvoorbeeld niet meer brede scholen (of mfa's, multifunctionele accommodaties), wijk sportvoorzieningen en atelierruimtes ontwikkelen.

Het beheer van het maatschappelijk vastgoed binnen de gemeente is sinds 2009 gecentraliseerd in één afdeling. Voor het ontwikkelen van nieuwe voorzieningen is het nodig dat een beleidsafdeling hiervoor opdracht geeft en financiële dekking en huur garandeert voor de periode waarbinnen het gebouw wordt afgeschreven.

Door een toenemende vraag naar voorzieningen is er een trend zichtbaar van een stijgend intensiever of gemengd gebruik, bijvoorbeeld bij sportaccommodaties. Van de sportterreinen zijn de voornaamste gebruikers de Rotterdamse sportverenigingen. Maar ook scholen, commerciële voetbalscholen en overige sportinitiatieven maken op regelmatige basis gebruik van deze voorzieningen. Ook binnen het onderwijs wordt gesproken over de voordelen van meer integrale kindcentra of brede scholen. Bibliotheken bieden ook een steeds breder aanbod aan activiteiten, zoals het geven (of laten geven) van cursussen en lezingen.

.

Indicator	Parameter	Score	Toelichting
Voorzieningen	Mate van meervoudig gebruik van voorzieningen		Veel voorzieningen zijn met een sectoraal doel ontwikkeld. Juridische en financiële blokkades maken het lastig om medegebruik mogelijk te maken.

2.4.2 Autonome ontwikkeling multifunctioneel gebruik van voorzieningen

Door de groei van de stad neemt de vraag naar voorzieningen toe, echter de ruimte is beperkt. Hierdoor zal de druk op de huidige voorzieningen toenemen. Dit noodzaakt tot het slimmer omgaan met de beperkte ruimte die beschikbaar is binnen de stad en tegelijk vraagt dit bij grote gebiedsontwikkelingen ook om realisatie van nieuwe (extra) voorzieningen obv referentiewaarden.

Multifunctioneel of medegebruik van voorzieningen zal in de toekomst naar verwachting steeds vaker voorkomen. Dit kan door het stapelen (van verschillende functies), delen of slim programmeren in de tijd. Op die manier kunnen de voorzieningen intensiever en multifunctioneler gebruikt worden. Gebouwconstructies zodanig flexibel maken zodat ze makkelijk zijn om te vormen naar ander gebruik draagt ook bij aan de toekomstwaarde van multifunctioneel gebruik.

Door digitale platforms zijn er meer mogelijkheden om de plekken in de tijd beschikbaar te stellen aan andere groepen. Bijvoorbeeld met platforms als Airbnb en ParkBee. In Rotterdam is het al mogelijk om een gym- of sportzaal te huren. Dit soort platforms bieden veel mogelijkheden om de bestaande voorzieningen intensiever te benutten.

Ook binnen de onderwijshuisvesting is een trend te zien naar meer medegebruik. Zo zijn er steeds meer integrale kindcentra. Hier zijn naast onderwijs ook andere gebruikers en professionals rondom kinderen aanwezig, zoals bijvoorbeeld een kinderopvang. Door meer variëteit in ruimten en meer flexibiliteit in gebouwen worden schoolgebouwen en de omgeving beter geschikt voor hedendaags onderwijs en de veranderende eisen. In geval van leegstand moet medegebruik mogelijk zijn zonder dat dit het dagelijks onderwijs in de weg zit.

De klassieke opvatting over de exploitatie van een sportterrein is de vereniging die haar verenigingsactiviteiten ontplooit. Er zijn steeds meer sporters die niet sporten binnen een vereniging. Ook voor deze groep kunnen sportterreinen een interessante plek zijn. Belangrijk is dan wel dat het terrein een open, uitnodigende inrichting heeft, eventueel aangevuld met extra voorzieningen. Verschillende sportbonden tonen inmiddels ook een toenemende aandacht voor ontwikkelingen aan de vraagzijde. Zo organiseert de KNVB 35+ en 45+ competities en is in de hockeywereld 'trimhockey' erg populair.

Indicator	Parameter	Score	Toelichting
Voorzieningen	Mate van meervoudig gebruik van voorzieningen		Steeds meer voorzieningen worden intensiever en door meerdere gebruikers gebruikt en/of ontwikkeld. Door digitale platforms wordt het makkelijker om de voorzieningen in de tijd beter te benutten.

2.5 Reflectie

- De afgelopen jaren is Rotterdam flink gegroeid, echter het aantal voorzieningen is niet meegegroeid. Aandacht is nodig voor de groei van het aantal inwoners en dat de voorzieningen meegroeien met deze demografische ontwikkeling (referentiewaarden).
- Religieuze voorzieningen zijn niet in beeld gebracht in deze studie. Hetzelfde geldt voor de commerciële voorzieningen zoals bijvoorbeeld sportscholen, bioscopen en amusementsparken.
- Interessant is om te kijken wat commerciële partijen kunnen betekenen bij het ontwikkelen van voorzieningen. Zowel commerciële voorzieningen als het (gezamenlijk) ontwikkelen van maatschappelijke voorzieningen.
- Hoe krijgen voorzieningen meer toekomstwaarde, bijvoorbeeld door flexibel gebruik of de mogelijkheid tot transformatie. Jaren'30 panden worden regelmatig getransformeerd tot bijvoorbeeld woningen of culturele broedplaatsen, dit is voor jaren'80 panden minder aantrekkelijk.

3 Beoordeling hoofdkeuzes

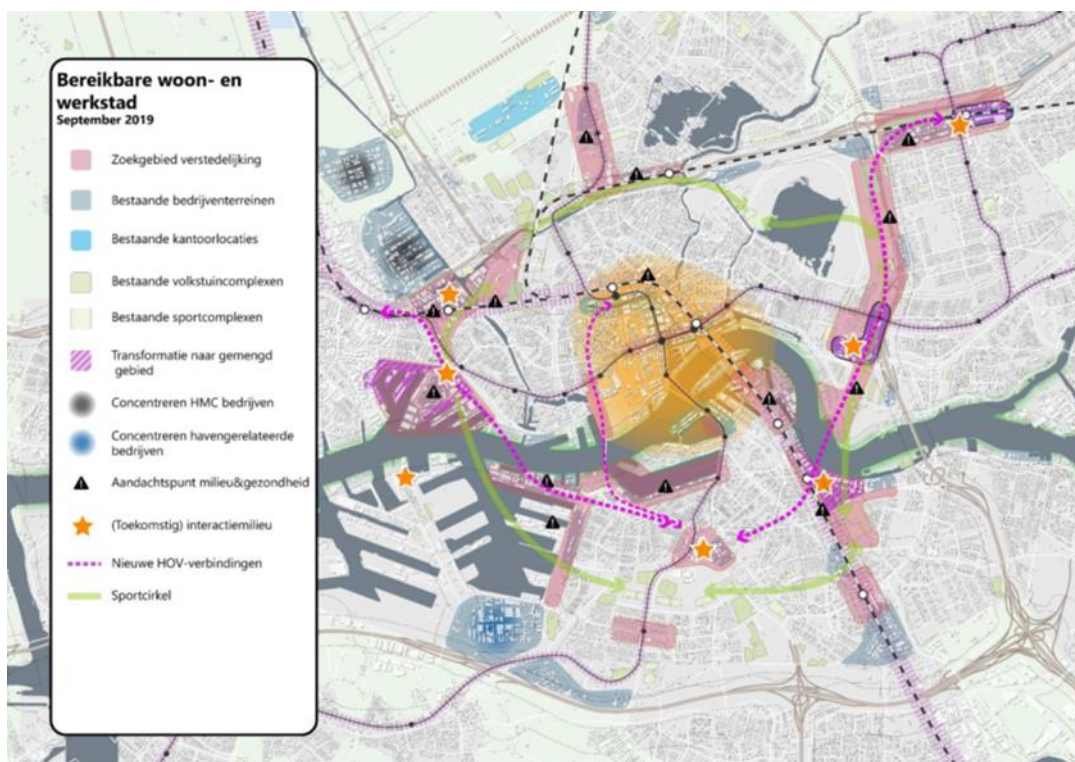
Aan de basis van de Omgevingsvisie liggen diverse beleidsproducten. Het betreft onder andere de Visie Openbare ruimte, de Rotterdamse Mobiliteitsaanpak, de Strategische verkenning verstedelijking, Werklocaties, Rotterdams Duurzaamheidskompas en de Havenvisie.

Zo wordt met de verstedelijkingsstrategie en de Rotterdamse Mobiliteitsaanpak ingezet op het beter benutten van bestaande en nieuwe openbaar vervoerslijnen en -knooppunten, met verdichting van gebieden zoals Merwe-Vierhavens, de Binnenstad en het stedelijk gebied rondom de Rijn- en Maashaven (samen Binnenstad+), de oostflank van Rotterdam en op de lange termijn (na 2040) het verdichten van de westflank van Rotterdam.

De omgevingsvisie zet in op een goede groei van Rotterdam door middel van vijf hoofdkeuzes. In het ROER worden voor de hoofdkeuze *Verstedelijken & verbinden* twee varianten onderscheiden: de variant Laag 2040 en de variant Hoog 2040. Daarmee onderzoeken we de hoeken van het speelveld, de bandbreedte aan effecten als gevolg van de groei van de stad. Daarnaast worden ook de effecten ingeschat van de vier overige hoofdkeuzes en daarmee samenhangende kernbeslissingen. Voor een compleet overzicht van de te onderzoeken varianten en kernbeslissingen zie bijlage 1.

Sinds de Verkenning omgevingsvisie in 2018 is met nieuw beleid al volop ingezet op de toen vastgestelde doelen of perspectieven voor Rotterdam: een compacte stad, een inclusieve stad, een circulaire stad, een productieve stad en een gezonde stad. Beleidskaders, die al zijn vastgesteld en een nadere invulling geven aan die doelen van de omgevingsvisie, en waarvoor nog geen concrete uitvoeringsbesluiten zijn genomen, of die met de omgevingsvisie nog zijn te beïnvloeden, maken deel uit van de omgevingsvisie. Relevante beleidskaders voor deze deelstudie zijn het voorzieningenplan, sectorale beleidsdocumenten over oa sport en onderwijs en het Meerjarenperspectief grond en vastgoed.

Onderstaande kaart laat zien dat de toevoeging van woningen en arbeidsplaatsen in de omgevingsvisie ten opzichte van de autonome ontwikkeling tot 2040 vooral plaatsvindt binnen strategische gebieden als de Binnenstad+ en de zone Alexander-Zuidplein. Het gaat daarbij onder meer om Merwe-Vierhavens, de 's-Gravendijkwal corridor, Pompenburg, Blaak, Willems-as, Rijnhaven, Maashaven, knooppunt Alexander, zone A20, zone A16, Kralingse Zoom, Feijenoord City en Lombardijen. In de hoge groeivariant vindt nog eens extra verdichting plaats rond grote HOV knooppunten in de zone Alexander-Zuidplein (met name rond de grote OV knooppunten Alexander, Kralingse Zoom en Feijenoord City), in Binnenstad+, in Merwe-Vierhavens en rond een nieuw station van Nelle.

De groei in termen van woningen en arbeidsplaatsen, in zowel de autonome ontwikkeling als in de twee groeivarianten, is ten behoeve van het ROER onderzoek als volgt geprognosticeerd (toevoegingen t.o.v. het basisjaar 2016, V-MRDH):

	Woningen	Arbeidsplaatsen
Basisjaar 2016	0	0
Autonoom 2040	34.000	45.000
Laag 2040	60.000	66.000
Hoog 2040	81.000	90.000

In zowel de lage als de hoge variant is de stad in 2040 verbonden met een HOV bus via de Maastunnel van Zuidplein naar Rotterdam Centraal. In de lage variant is er daarnaast nog een nieuwe, multimodale, oostelijke oeververbinding in de vorm van een brug met tram (van Zuidplein naar station Alexander). In de hoge variant gaat het om een oostelijke tunnel met een metroverbinding, in combinatie met een fiets-voetbrug over de Nieuwe Maas. Daarnaast gaat de lage variant voor 2040 uit van een nieuwe City sprinter over een dan viersporige Oude (spoor-) Lijn met een City sprinter station Stadionpark. In de hoge variant heeft Stadionpark een IC-station en een nieuw station van Nelle in Spaanse polder.

In het kader van goede groei zullen maatschappelijke voorzieningen meegroeien met de stad, in de hoge variant iets meer dan in de lage variant. Daarvan profiteren ook de bestaande wijken in de verstedelijkingszones. Er wordt met de omgevingsvisie, in aanvulling op de groeivarianten, ingezet op een voldoende en divers aanbod van wonen, werken en voorzieningen en op een gebundelde aanpak voor toekomstbestendige woonwijken (verduurzamen, vergroenen en klimaatadaptief maken). Zowel stad als haven groeien in drie stappen naar klimaatneutraal: de stad via beperken van

het energiegebruik, het benutten van (rest-) warmte (warmtenet) en toepassen van duurzame bronnen (zon, wind en geothermie) en de haven via een verzwaarde en efficiëntere energie infrastructuur, en van toepassing van blauwe waterstof naar toepassing van groene waterstof. In de economie worden bedrijven met een hoge milieucategorie geconcentreerd in bestaande en gezonde bedrijventerreinen in stad en haven, wordt het havenindustriële complex getransformeerd naar een nieuwe, circulaire economie en de stad naar een innovatie-ecosysteem en worden beide ontwikkelingen ondersteund door een efficiënte en emissievrije logistiek voor transport en vervoer. In de stad worden rivieren benut als slagaders van de stad, wordt het groenblauwe netwerk van parken, singels, boulevards en straten versterkt, wordt ruim baan gemaakt voor de fietser en voetganger en komt er meer balans tussen rust en reuring. De inzet is een autoluwe binnenstad op basis van een nieuw verkeerscirculatieplan.

Werkwijze beoordeling van de hoofdkeuzes

Expert judgment, kwalitatief.

Voor de hoofdkeuzes als zodanig gaat het om de vraag of zij bijdragen aan het bereiken van de ambities. Of de hoofdkeuze een stap in de goede richting is, of juist niet. En of het een beperkte verbetering of verslechtering is, of een substantiële verbetering of verslechtering. Dit wordt als volgt weergegeven.

++	Sterk positief effect. De hoofdkeuze draagt in sterke mate bij aan het realiseren van de ambitie.
+	Beperkt positief effect. De hoofdkeuze draagt in zekere zin bij aan het realiseren van de ambitie.
0	Geen wezenlijk effect. De hoofdkeuze draagt niet bij en doet ook geen afbreuk aan de ambitie.
-	Beperkt negatief effect. De hoofdkeuze doet in zekere zin afbreuk aan het realiseren van de ambitie.
--	Sterk negatief effect. De hoofdkeuze doet in sterke mate afbreuk aan het realiseren van de ambitie.

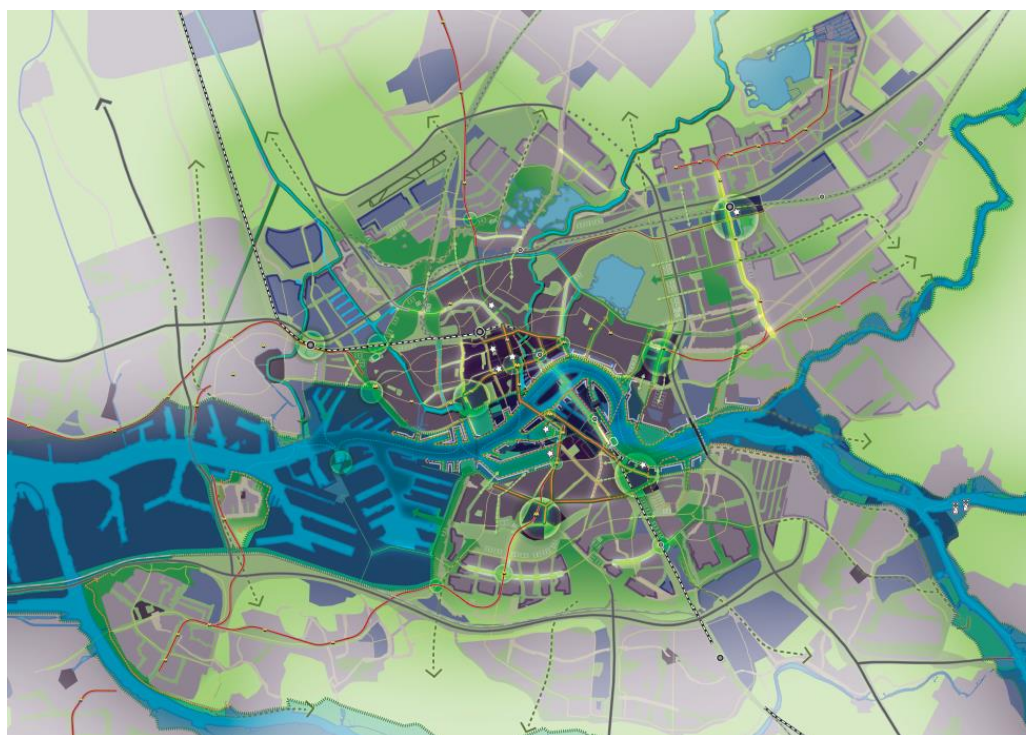
3.1 Prettig leven in de delta

3.1.1 Toelichting op de hoofdkeuze

De hoofdkeuze *prettig leven in de delta* is gericht op een gezonde, veerkrachtige stad in de delta.

De hoofdkeuze omvat de volgende kernbeslissingen:

- de rivieren als landschappelijke slagaders van de stad
- versterken groen-blauwe netwerk: parken, singels, boulevards en straten
- ruim baan voor de fietser en voetganger
- bewaken balans tussen rust en reuring
- klimaatadaptatie inrichting van de stad en wijken

Zie tabel met nadere keuzes in de bijlage.

3.1.2 Aanbod van voorzieningen

Effecten

- De versterking van de sportvelden zorgt ervoor dat de sportcirkel behouden blijft.
- Door spreiding van reuring (evenementen) en de verbetering verblijfskwaliteit maakt de stad flexibeler. Hierdoor kan Rotterdam beter inspelen op een veranderende vraag naar bepaalde voorzieningen/evenementen in de toekomst.

Beoordeling

De effecten van deze hoofdkeuze zijn zeer beperkt, daarom scoort deze een (0).

Maatregelen en randvoorwaarden

- Voldoende geschikte locaties in Rotterdam om de reuring te spreiden.

3.1.3 Nabijheid en bereikbaarheid van voorzieningen

Effecten

- Door de spreiding van reuring, meer plekken in de stad met reuring.
- Fijnmazig netwerk neemt barrières weg om voorzieningen te bereiken.

Beoordeling

De effecten van deze hoofdkeuze zijn zeer beperkt, daarom scoort deze een (0).

Maatregelen en randvoorwaarden

Geen

3.1.4 Multifunctioneel gebruik van voorzieningen

Effecten

Geen directe effecten te verwachten.

Beoordeling

Geen wezenlijk effect. De hoofdkeuze draagt niet direct bij en doet ook geen afbreuk aan de ambitie (0).

Maatregelen en randvoorwaarden

Niet van toepassing.

3.2 Verstedelijken & verbinden

3.2.1 Toelichting op de hoofdkeuze

De hoofdkeuze *verstedelijken en verbinden* is gericht op verstedelijking binnen de bestaande stad nabij openbaar vervoer. Zodoende ontstaat een samenhangende stad op twee oevers.

De hoofdkeuze omvat de volgende kernbeslissingen:

- we verdichten binnen de bestaande stad om de stad te versterken
- ontwikkeling van oeververbindingen en HOV op stedelijke en regionale schaal
- ontwikkelen netwerk van complementaire, hoogstedelijke centra

Alexander-Zuidplein (A-Z)

Varianten

Om de hoeken van het speelveld in beeld te brengen en daarmee ook de bandbreedte aan mogelijke effecten zijn voor deze hoofdkeuze twee groeivarianten ontwikkeld. Een variant Laag 2040, met minder hoge ambities, die uitgaat van een situatie waarin minder wordt samengewerkt, minder meters worden gemaakt, met meer spreiding van woningbouw en arbeidsplaatsen in Binnenstad+ en in de oostflank, meer diversificatie en een meer sectorale aanpak. Versus een variant Hoog 2040, met meer ambities, waarin sprake is van meer samenwerking, meer meters maken, meer concentreren van verdichting, meer clusteren en specialiseren, en een integrale aanpak met een relatief grotere rol voor de gemeente qua sturing.

Volgend de omgevingsvisie zal Rotterdam de komende jaren sterk gaan groeien (gemiddeld met 50.000 woningen in de periode tot 2040), vooral door verdichting langs bestaande en nieuwe lijnen van (hoogwaardig) openbaar vervoer. In de variant Laag 2040 wordt uitgegaan van 60.000 woningen en 66.000 arbeidsplaatsen. In de variant Hoog 2040 gaat het om 81.000 woningen en 90.000 arbeidsplaatsen. Maatschappelijke voorzieningen groeien mee met de mate van verdichting.

In de variant Laag 2040 komt er een nieuwe, oostelijke en multimodale oeververbinding in de vorm van een brug, ergens tussen de Veranda aan de zuidzijde en polder de Esch aan de noordzijde. Daarmee komt, via deze brug, een nieuwe, hoogfrequente tramlijn tussen Zuidplein en Alexander, die verdichtingslocaties in de oostflank van Rotterdam met elkaar verbindt. In de variant Hoog 2040 wordt de brug met tram vervangen door een tunnel met metro en een fiets- en voetbrug. In dat geval komen er ook extra woningen en arbeidsplaatsen bij, vooral rond de grote knooppunten van Alexander, Kralingse Zoom en Feijenoord City. De A16 wordt in deze variant verbreed om groei van het autoverkeer op te vangen.

In beide varianten is ook sprake van een nieuwe, hoogwaardige busverbinding tussen Zuidplein en Rotterdam Centraal en een nieuwe metroverbinding langs de Oude (spoor-) Lijn. Deze accommoderen verdere verdichting in de Binnenstad. In de hoge variant komt er aan de noordkant ook een nieuw station van Nelle met extra verdichting nabij het station.

Uitgangspunten Laag 2040	Uitgangspunten Hoog 2040
minder samenwerking, minder meters maken, meer spreiden, diversificeren, en een meer sectorale aanpak	meer samenwerking, meer meters maken, meer concentreren, clusteren en specialiseren, integrale aanpak met grotere rol gemeente
Verdichting vooral in M4H, Binnenstad+ en in A/-Z, enigszins gespreid langs OV-lijnen	Extra verdichting in M4H, Binnenstad+, A-Z, rond nieuwe station van Nelle, geconcentreerd rond HOV knooppunten
Mobiliteit en bereikbaarheid • Oostelijke multimodale stadsbrug met tram Alexander-Zuidplein; • City Sprinter station Stadionpark • HOV bus via Maastunnel van Zuidplein naar Rdam Centraal; • City Sprinter Oude Lijn;	Mobiliteit en bereikbaarheid • Oostelijke tunnel met metro Alexander-Zuidplein + fiets- en voetbrug; • Capaciteitsvergroting op de A16; • IC station Stadionpark • HOV bus via Maastunnel van Zuidplein naar Rdam Centraal; • City Sprinter Oude Lijn + nieuw station van Nelle;
60.000 woningen	81.000 woningen
66.000 arbeidsplaatsen	90.000 arbeidsplaatsen
647.000 m2 maatschappelijke voorzieningen, waarvan 388.000 m2 sportterreinen en de rest in gebouwen;	700.000 m2 maatschappelijke voorzieningen, waarvan 420.000 m2 sportterreinen en de rest in gebouwen;

Tabel samenvatting hoofdkeuze Verstedelijken en verbinden, twee varianten Laag 2040 en Hoog 2040

Zie voor een compleet overzicht van de te beoordelen hoofdkeuzes en groeivarianten de bijlage van deze deelstudie.

3.2.2 Aanbod van voorzieningen

Effecten

- Door de toepassing van de referentiewaarden is er voldoende ruimte voor de maatschappelijke voorzieningen gereserveerd bij nieuwe ontwikkelingen. Maar dat lost de huidige knelpunten niet op.
- Een groot deel van de groei komt terecht op plekken waar nu al een te kort is aan dagelijkse voorzieningen. De referentiewaarden zorgen ervoor dat de opgave niet wordt vergroot.

- In het lage scenario liggen de ontwikkelingen langs ov lijnen en komt een deel van de voorzieningen verspreid door Rotterdam. Dit leidt tot een fijnmazigere spreiding van voorzieningen, hierdoor kunnen ook huidige knelpunten worden opgelost.
- In het hoge scenario wordt er nog sterker verdicht rondom HOV knooppunten. Nieuwe voorzieningen zullen ook rond deze knooppunten gerealiseerd worden. Dit is vooral gunstig voor stedelijke voorzieningen, waar veel mensen (ook uit de regio) gebruik van kunnen maken.

Beoordeling

Op grond van deze verwachte effecten leidt de beoordeling tot een positief effect (+) in zowel het lage als hoge scenario.

Maatregelen en randvoorwaarden

- Nieuwe voorzieningen moeten ook toegevoegde waarde hebben voor de bestaande stad. Extra aandacht nodig voor het tekort aan dagelijkse voorzieningen (zoals basisscholen en eerstelijnszorg) in het centrum.
- Naast dat er voldoende voorzieningen gerealiseerd worden met behulp van de referentiewaarden, gaat het ook om de kwaliteit van de voorzieningen.
- Betaalbaarheid van voorzieningen moet worden gewaarborgd. Dit vraagt om inzet van financiële instrumenten. In het hoge scenario is de betaalbaarheid extra belangrijk. Voorzieningen rond de HOV-knooppunten kennen hoge m2 prijzen. Aandachtspunt is dat ook hier dagelijkse voorzieningen gerealiseerd kunnen worden.
- Slim omgaan met voorzieningen zodat ze geschikt zijn voor verschillende doelgroepen.
- Uitvoeringsstrategie voor de referentiewaarden, (financieel).
- Het gebruik van voorzieningen loopt achter de woningbouwontwikkeling aan. Wat doen met de voorzieningen voordat ze volledig in gebruik zijn.
- Bij een sectorale aanpak bestaat de kans dat de ontwikkeling van wonen en voorzieningen niet parallel loopt. Deze sporen goed op elkaar afstemmen.
- Hoe omgaan met commerciële voorzieningen (zoals dagelijkse boodschappen, sportscholen, etc) hiervoor zijn geen referentiewaarden. Hier wel op sturen, hoeveel en op welke plek. De commerciële voorzieningen worden niet ontwikkeld door de gemeente, maar door ontwikkelaars.
- Inspelen op trends zoals corona, gedragsverandering en nieuwe kennis. Voorzieningen moeten aanpasbaar/flexibel zijn voor onverwachte ontwikkelingen en trends.

3.2.3 Nabijheid en bereikbaarheid van voorzieningen

Effecten

- Door de extra oeververbinding en de ov-verbinding door de Maastunnel komt het voorzieningenaanbod op Noord ook makkelijker binnen bereik van de Rotterdammers op Zuid (en vice versa)
- Nieuwe voorzieningen worden gerealiseerd bij knooppunten, haltes van HOV verbindingen. Dit maakt deze voorzieningen voor veel Rotterdammers goed bereikbaar zijn. Ook zijn de complementaire hoofdstedelijke centra verdeeld over de stad.

- Door de ontwikkeling langs ov lijnen (in het lage scenario) komt een deel van de voorzieningen verspreid door Rotterdam. Dit leidt tot een fijnmazigere spreiding van voorzieningen, hierdoor ook kunnen huidige knelpunten worden opgelost.
- De toevoeging van voorzieningen verspreid door de stad is ook positief voor de bestaande wijken doordat voorzieningen dichtbij worden gerealiseerd.

Specifieke effecten voor het hoge scenario:

- Door de concentratie van voorzieningen rond de HOV knooppunten zijn deze voorzieningen goed bereikbaar met OV voor een groot publiek (zowel voor Rotterdammers als de regio).
- De metro van Alexander-Zuidplein zorgt voor nog betere verbinding waardoor voorzieningen aan de oostkant van Rotterdam bereikbaarder zijn.
- Het nieuwe station van Nelle biedt kansen om ook aan de westkant van Rotterdam voorzieningen te ontwikkelen.
- Het IC station Stadionpark biedt kansen om meer stedelijke voorzieningen op Zuid te ontwikkelen.

Beoordeling

Op grond van de te verwachten effecten, hebben beide scenario's een positief effect. Het lage scenario draagt beperkt bij aan de ambities (+) en het hoge scenario heeft een zeer positief effect (++)

Maatregelen en randvoorwaarden

- Aandachtspunt is dat het voorzieningenaanbod in de kleine kernen op peil moet blijven, ook de bereikbaarheid van de kleine kernen is een randvoorwaarde om gebruik te kunnen maken van voorzieningen buiten deze kernen.
- Toegankelijkheid van voorzieningen (voor bijvoorbeeld ouderen, betaalbaarheid, etc).

3.2.4 Multifunctioneel gebruik van voorzieningen

Effecten

- De toenemende ruimtedruk door verdichting maakt meervoudig gebruik en/of intensiever gebruik van voorzieningen noodzakelijk. In het hoge scenario is dit effect nog sterker.
- De integrale aanpak (in het hoge scenario) biedt kansen om meervoudig gebruik mogelijk te maken en te stimuleren.

Beoordeling

Op grond van de te verwachten effecten, hebben beide scenario's een positief effect (+).

Maatregelen en randvoorwaarden

- Ook bij sectorale aanpak sturen op meervoudig gebruik van maatschappelijke voorzieningen. Bij commerciële voorzieningen, zal dit initiatief liggen bij de ontwikkelende partij en/of de eigenaar van de voorziening.
- Meervoudig gebruik is geen vanzelfsprekendheid, dit vraagt om goede samenwerking tussen de verschillende gebruikers en betrokken partijen; goede programmering in tijd; en de juridische en financiële belemmeringen moeten worden weggenomen. Dit vraagt om een actieve rol van de gemeente.

- Slim ruimtegebruik (op het niveau van gebouw, straat, wijk) kan leiden tot meer ruimte voor voorzieningen waardoor het aanbod groeit en/of gevarieerder wordt.
- Door de instandhouding van het voorzieningen aanbod in de kleine kernen blijft hier het aanbod ongewijzigd. Wel krijgt Hoek van Holland een impuls op het gebied van recreatieve voorzieningen (vierseizoenenbadplaats). Ook in de wijken aan de randen van de stad (noordzijde van de ruit, en ten zuiden van het Zuiderpark + IJsselmonde) blijft het vitaal voorzieningenniveau behouden.

Beoordeling

Op grond van deze verwachte effecten leidt de beoordeling tot een zeer positief effect (++).

Maatregelen en randvoorwaarden

- Bij gebundelde aanpak van wijken ook nadrukkelijk rekening houden met de huidige voorzieningen en voorzieningen waar vraag naar is, ook door een veranderende bevolkingssamenstelling.
- Gemeente kan processen rond vraag en aanbod van o.a. onderwijs en sport faciliteren. (Bijvoorbeeld zoals bij de scholenschuif op Zuid). Dit vraagt om een goede samenwerking tussen de verschillende partijen.
- Meer aandacht voor innovaties, zoals de inzet van digitale platforms waardoor voorzieningen in tijd slim benut en geprogrammeerd kunnen worden.
- Inzet van financiële (en juridische) instrumenten om te komen tot de gewenste balans in prijssegmenten.
- Aanpak en/of uitvoeringsstrategie hoe het voorzieningenaanbod (oa in de kleine kernen) in stand te houden.
- Investeringsprogramma voor voorzieningen is nu voor de komende 10 jaar, om een goede kwaliteit en aanbod te behouden in 2040 is er ook op de langer termijn een investeringsprogramma noodzakelijk.
- Hoe omgaan met commerciële voorzieningen (zoals dagelijkse boodschappen, sportscholen, etc),

3.3.3 Nabijheid en bereikbaarheid van voorzieningen

Effecten

- Door vraag en aanbod van onderwijs beter op elkaar afstemmen in de omgeving is er meer passend onderwijs dicht bij huis.
- Door de juiste functie op de juiste plek binnen de wijk, blijven voorzieningen nabij.
- Door de instandhouding van het voorzieningenniveau in de kleine kernen blijven ook hier voorzieningen bereikbaar.
- Impuls geven aan voorzieningen waar een tekort is in de wijken.

Beoordeling

Op grond van deze verwachte effecten leidt de beoordeling tot een zeer positief effect (++).

Maatregelen en randvoorwaarden

- Gemeente moet het proces rond onderwijs faciliteren om vraag en aanbod beter afstemmen.

- Aanpak hoe het voorzieningenaanbod (o.a. in de kleine kernen) in stand te houden.
- Investeringsprogramma voor voorzieningen is nu voor de komende 10 jaar, om een goede kwaliteit en aanbod te behouden in 2040 is er ook op de langer termijn een investeringsprogramma noodzakelijk.

3.3.4 Multifunctioneel gebruik van voorzieningen

Effecten

- Door vraag en aanbod van onderwijs beter op elkaar afstemmen en doordat de bestaande huisvesting intensiever wordt benut zal dat leiden tot een betere benutting van schoolgebouwen.
- Door slim ruimtegebruik op niveau van het gebouw kunnen voorzieningen meervoudig worden gebruikt
- De sportvelden binnen de sportcirkel worden versterkt waardoor meervoudig gebruik makkelijker mogelijk is.
-

Beoordeling

Op grond van deze verwachte effecten leidt de beoordeling tot een zeer positief effect.

Maatregelen en randvoorwaarden

- Beslechten van juridische en financiële belemmeringen.

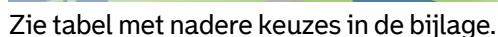
3.4 Schouders onder de energie- en grondstoffentransitie

3.4.1 Toelichting op de hoofdkeuze

De hoofdkeuze *schouders onder de energie- en grondstoffentransitie* geeft richting aan de energie- en grondstoffentransitie.

De hoofdkeuze omvat de volgende kernbeslissingen:

- naar een schoon, slim en rechtvaardig energie- en grondstoffensysteem; andere bonnen, ander transport en andere vraag en aanbod
- transitie haven en industrie
- transitie gebouwde omgeving
- transitie transport en mobiliteit

Beoordeling

Geen wezenlijk effect. De hoofdkeuze draagt niet direct bij en doet ook geen afbreuk aan de ambitie (0).

Maatregelen en randvoorwaarden

Niet van toepassing.

3.4.4 Multifunctioneel gebruik van voorzieningen

Effecten

- Geen directe effecten, wel mogelijkheid om voorzieningen te benutten voor energieopwekking (zoals zonnepanelen op daken).

Beoordeling

Geen wezenlijk effect. De hoofdkeuze draagt niet direct bij en doet ook geen afbreuk aan de ambitie (0).

Maatregelen en randvoorwaarden

- Juridische maatregelen (gebruiker/eigenaar) en bouwkundige belemmeringen beslechten.

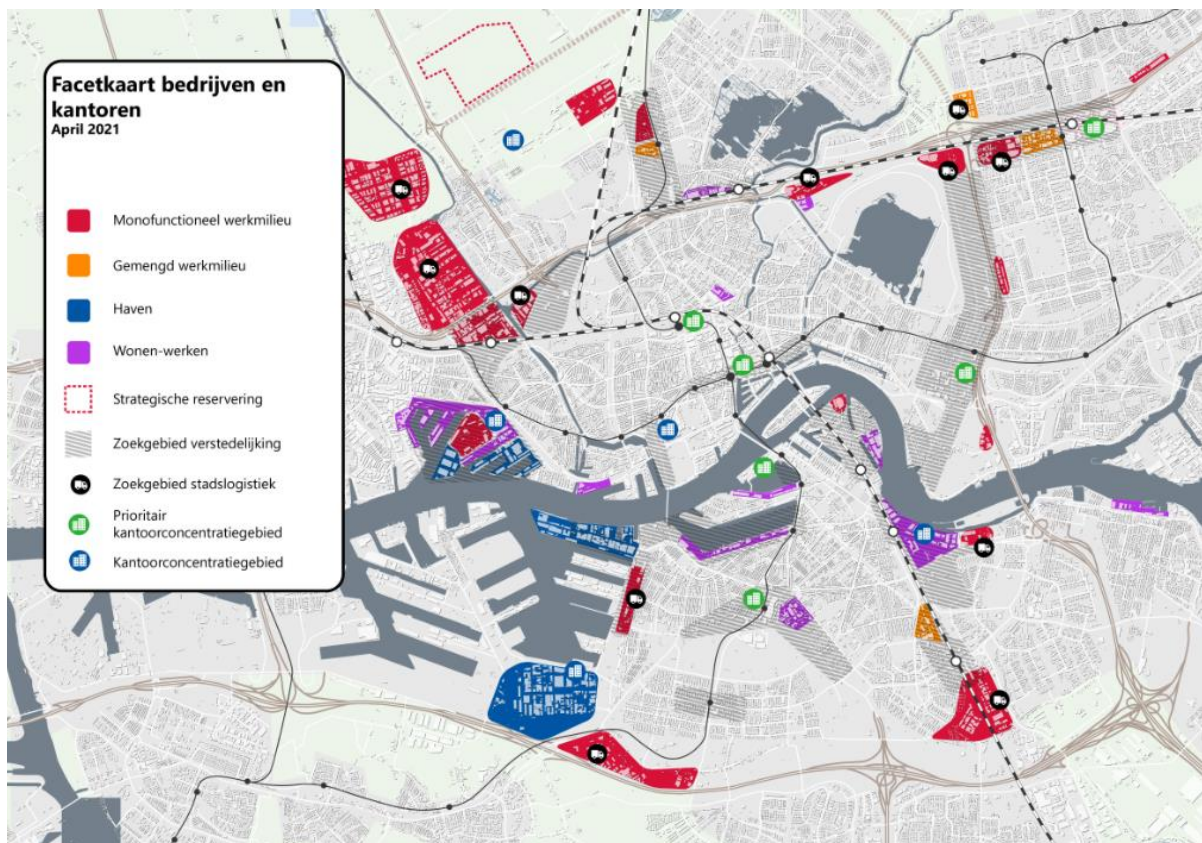
3.5 Verdienvermogen vernieuwen

3.5.1 Toelichting op de hoofdkeuze

De hoofdkeuze *verdienvermogen vernieuwen* is gericht op versterking van de bestaande economie en ruimte creëren voor de nieuwe economie.

De hoofdkeuze omvat de volgende kernbeslissingen:

- ontwikkelen aantrekkelijke en complementaire stedelijke centra
- versterken van innovatiekracht
- ruimte voor bedrijven
- haven en achterland bereikbaar houden
- economische transitie in het havenindustriële complex

Zie tabel met nadere keuzes in de bijlage.

3.5.2 Aanbod van voorzieningen

Effecten

- In de binnenstad, Alexander en Hart van Zuid wordt ingezet op een lokaal en regionale centrumfunctie voor onderwijs, werk- en winkelgebied. Dit versterkt het onderwijsaanbod en de detailhandelfunctie in die gebieden.
- Ontwikkeling van het Makersdistrict leidt tot een unieke mix van voorzieningen op het gebied van onderwijs en werk.

Beoordeling

Op grond van deze verwachte effecten leidt de beoordeling tot een positief effect (+).

Maatregelen en randvoorwaarden

- Concurrerende ruimteclaims kunnen leiden tot hoge grondprijzen waarmee de betaalbaarheid van voorzieningen onder druk kan komen. Inzet van financiële instrumenten is noodzakelijk.
- Bereikbaarheid van RDM en M4H moet op orde zijn.

3.5.3 Nabijheid en bereikbaarheid van voorzieningen

Effecten

- In de binnenstad, Alexander en Hart van Zuid wordt ingezet op een lokaal en regionale centrumfunctie voor onderwijs, werk- en winkelgebied. Dit versterkt het onderwijsaanbod en de detailhandelfunctie in die gebieden, die met openbaar vervoer goed bereikbaar zijn.

Beoordeling

Op grond van deze verwachte effecten leidt de beoordeling tot een beperkt positief effect (+).

Maatregelen en randvoorwaarden

Geen

3.5.4 Multifunctioneel gebruik van voorzieningen

Effecten

Geen directe effecten te verwachten. Indirecte effecten die zouden kunnen optreden:

- Interactie tussen onderwijs en bedrijven komt sneller opgang. Deze interactie, biedt kansen voor meer samenwerking en het delen van faciliteiten.
- De ontwikkeling van de complementaire centra zorgt voor kansen om functies zoals onderwijs en werken te combineren

Beoordeling

Geen wezenlijk effect. De hoofdkeuze draagt niet direct bij en doet ook geen afbreuk aan de ambitie (0).

Maatregelen en randvoorwaarden

- Integrale ontwikkeling van de complementaire stedelijke centra.

4 Leemtes in kennis en aanzet monitoring

4.1 Leemten in kennis

De lange termijn effecten van de coronacrisis zijn nog niet goed in te schatten. Dit zal vermoedelijk vooral effect hebben op de culturele voorzieningen en de detailhandel. Culturele voorzieningen zijn lang gesloten geweest door de lockdown en hebben vaak weinig financiële reserves. De detailhandel heeft ook door corona te maken met meer online shoppen. Het risico dat deze ontwikkelingen leiden tot verschraving van het aanbod is groot.

4.2 Monitoring

Monitoren:

- het aanbod en spreiding van voorzieningen;
- de betaalbaarheid van voorzieningen (huisvestingskosten en toegankelijkheid);
- beleving van voorzieningen in de buurt.

Voor de monitoring kan gebruikt gemaakt worden van de referentiewaarden voor maatschappelijke voorzieningen, het dashboard voorzieningen en de wijkprofielen. Voor wat betreft de bereikbaarheid van voorzieningen kan gebruik gemaakt worden van de monitoring uit de deelstudie Mobiliteit. Daarnaast volgende de voorzieningen andere ontwikkelingen in de stad zoals demografische trends en woningbouwontwikkelingen.

5 Referenties

CBS (2019) *Nabijheid voorzieningen; afstand locatie, wijk- en buurtcijfers 2019*
Gemeente Rotterdam (2019) *Atlas langer thuis Rotterdam*
Gemeente Rotterdam (2021) *Sportnota 21+ Rotterdam, wereldse sportstad (concept)*
Gemeente Rotterdam (2017) *Masterplan Onderwijs*
Gemeente Rotterdam (2019) *Onderwijsbeleid 2019-2022 'Gelijke kansen voor elk talent'*
Gemeente Rotterdam (2016) *Rotterdam Onderwijsatlas*
Gemeente Rotterdam- OBI (2021), *Wijkprofiel 2014-2016-2018-2020*
Gemeente Rotterdam (2017) *Detailhandel Rotterdam 2017*
Gemeente Rotterdam (2020) *Voorzieningenplan 2020*
Gemeente Rotterdam (2017) *Beleidsplan Sportterreinen 2017 – 2020*
Gemeente Rotterdam (2016) *Beleidsplan binnensportvoorzieningen 2017 - 2020*
Gemeente Rotterdam (2020) *Meerjarenperspectief grond en vastgoed 2020*
Gemeente Rotterdam (2020) *Integraal Huisvestingsplan onderwijs 2020-2023*

Bijlage 1 Uitwerking autonome ontwikkeling, hoofdkeuzes en varianten

Bijlage 1A Autonome ontwikkeling

Bijlage 1B Hoofdkeuzes en varianten

Los bijgevoegd